

Gražina AKELAITIENĖ

MORFONOLOGINĖS BALSŲ KAITOS FUNKCIJOS

Diachroniniuose lietuvių kalbos aprašuose, nagrinėjant iš prokalbės paveldėtą reiškinių – šaknies raiškos kitimą, dažnai užsimenama apie šaknies semantikos ir vokalizmo bei priegaidės santykį. Lyginant praindoeuropiečių ir prabaltų epochose veikusius veiksmažodžio šaknų formavimosi dėsniumus, teigiama, kad prabaltų apofoninės galimybės sumažėjusios, bet išsigalėjusi tendencija atitinkamą vokalizmą apibendrinti pagal semantiką ir morfologinę struktūrą¹. Kai kurių darybos tipų sinchroninė analizė taip pat leidžia išsiaiškinti sąsają tarp darinių struktūrinių sandų raiškos arba kaitos ryšį su semantika.

Lietuvių kalbotyroje vyrauja nuomonė, kad morfonologinės kaitos neskirtinos darybos formantui, nes jos neturinčios jokios darybos funkcijos. Reikia visiškai sutikti su argumentais, kodėl kaita nelaikytinas *a v a r a n k i š k a* darybos priemone², tačiau kažin ar galima kategoriškai teigti, kad ji nėra darybos formanto struktūros segmentas. Dariniai, kurie turi pakitusį pamatinį kamieną, yra morfonologiškai žymėti: kaita paryškina kontrastą tarp pamatinio žodžio ir darinio. Kamieno raiškos pakitimas visada turi informuojamąją galią: iš žymėtojo kamieno galima numanyti antrąjį darinio struktūros sandą – formantą, implikavusį kaitą. Todėl galima kalbėti apie informuojamąją morfonologinių kaitų funkciją. Žinoma, automatinių morfonologinių kaitų, kurios būdingos vienai ar kitai veiksmažodžio paradigmai arba atskiriems afiksams, informuojamoji galia didesnė. Jų žymėtasis narys priklauso nuo morfonologinės pozicijos, kaip ir alofonas nuo gretimų fonemų. Pavyzdžiui: esamojo laiko pirmojo ir antrojo asmens galūnių balsiai visada pailgėja³, po jų prisijungus sangražos afiksui (*suk{ù} : suk{úo}si, sùkam{e} : sùkam{ē}s*); daiktavardžio vardininko galūnės {-īs} balsis sutrumpėja, jai prisijungus po akcentiškai stipriųjų kamienu (*arkl{īs}, gaid{īs}*),

¹ Žr. A. K a u k i e n ė, Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija, I, Klaipėda, 1994, 257.

² V. U r b u t i s, Žodžių darybos teorija, Vilnius, 1978, 229.

³ Sinchroniškai nagrinėjant, postuluojamas balsių pailgėjimas, nes tokį kitimą galima aprašyti morfonologine taisykle (žr. G. A k e l a i t i e n ė, Veiksmažodžių galūnių ir sangražos morfemos alternavimas, – Kalbotyra, XXXVIII (1), 1987, 9).

bet *bról{is}*, *pjūv{is}*). Derivacinės morfonologinės kaitos yra neautomatinės, niekada neapima absoliučiai viso darybos tipo. Kadangi tokios morfonologinės kaitos skiriasi produktyvumu (vienos gali morfonologiškai žymėti įvairios darybos vedinius, kitos būdingos tik tam tikriems darybos tipams), nevienoda ir jų informuojamoji galia.

Morfonologinės lietuvių kalbos sistemos branduolys – pati produktyviausia kaita – balsių /e/ → /a/ kaita. Ji, kaip žinia, yra iš indoeuropiečių prokalbės paveldėtos kaitos *e : *o atspindys. Nors apskritai ji žymi gana įvairias darybos opozicijas, reguliariausia yra galūnių -a, -as daiktavardžių daryboje. Palyginus visus šių galūnių vedinius, matyti, kad juose labai retai pasitaiko fonema /e/. Ją turi po kelis abiejų galūnių vedinius: *išgesos, delsa, kerčià, išpeika, nēpena, sekà, sùtema, nētesa, apsemà; pāveldas, užperas, āpkepas, pēnas, āptepas, ātmenas*. Visų kitų vedinių pamatinio kamieno balsis /e/ pakitęs į /a/. Toks galūnių vedinių šaknies centro pakitimas informatyvus – tarp formanto ir darybos pamato raiškos galima įžiūrėti implikaciją: prisijungus užpakalinės eilės balsiu išreikštai galūnei, šaknies centro pozicijoje esantis priešakinės eilės balsis pakinta į nepriešakinį⁴. Tai galima interpretuoti kaip gretimų morfemų harmonijos siekimą, o patį reiškinių laikyti morfonologine asimiliacija⁵. Kalbamąjį derinimo polinkį aiškiai matome, analizuodami ir dar vienos iš produktyviųjų morfonemų funkcionavimą. Morfonema <i/a> taip pat ypač dažna vardažodžiuose, kurių formante – užpakalinės eilės balsis (pvz.: *māras, dárbas, nenúorama, užúomarša*).

Taigi kalbamoji šaknies alomorfų raiška informuoja, jog labiausiai tikėtina, kad morfonemas <e/a> ar <i/a> turinčių vedinių antrasis struktūros sandas – galūnė -a arba -as. Šitaip suvokiant kaitos ryšį su formanto raiška, logiška, kaip buvo minėta, daryti išvadą, kad kaita – formanto struktūros segmentas. Remiantis P. Gardu⁶, tokią priklausomybę galima parodyti grafiškai:

$$\left[\begin{array}{c} \text{V}^a \\ \text{C V}^e \text{ C} \end{array} \right] + \left[\text{-V}^a \right] \rightarrow \text{C V}^a \text{ C V}^a$$

Šaknies balsio pakitimą galima interpretuoti ir kitaip. Labai dažna $V^e \rightarrow V^a$ tipo kaita vediniuose, kurių galūnėse užpakalinės eilės balsiai, suponuoja mintį apie šaknies finalės ir inicialės priebalsių derinimą kietumo atžvilgiu. Vyksta tarsi savotiška

⁴ Žr. G. A k e l a i t i e n ė, Balsių derinimo polinkis galūnių vediniuose, – Lietuvių kalbotyros klausimai, XXXVII, 1997 (spausdinamas).

⁵ Apie balsių asimiliaciją rytų aukštaičių šnektose yra rašęs P. Skardžius (APh VII 40–44), apie žemaičių šnektoms būdingą asimiliaciją rašyta A. Girdenio, P. Skirmanto (Klb IV 1962 141–151; Klb XXIV (1) 1972 91–96), V. Vitkausko (Klb XXVI (1) 1974 81–85).

⁶ Žr. P. G a r d e, Limite de morphèmes et limite de phonèmes (avec application au russe), – Word, XXI (3), 1965, 360–390.

regresyvinė fonemų poveikio grandininė reakcija: formanto balsis lemia šaknies finalės kietumą:

$$\begin{array}{ccccccc} \{ & C & & V^i & & C- & \} + \{-a(s)\} \\ & \uparrow & & \downarrow \leftarrow & & \uparrow & \\ & \_ & & V^u & & \_ & \_ & \_ & \_ & V^u \end{array}$$

Tokiam interpretavimui prieštarauja tik vienas kitas vedinys, turintis minkštąją šaknies finalę prieš *-a*: *kančià, aplaidžià, užmačia*. Antra vertus, interpretaciją paremia kalbamųjų daiktavardžių ir galūnių darybos būdvardžių morfonologinės struktūros lyginimas. */e/* → */a/* kaitos tikimybė, prisijungus prie kamieno būdvardžių paradigmos galūnėms, yra mažesnė. Apie 25 % būdvardžių turi išlaikytą pamatinio kamieno balsį */e/*: plg. *nuotakùs, skalùs, draskùs, markùs, išraiškùs, atrankùs, nuolankùs* ir *įžeidùs, degùs, regùs, pašnekùs, tekùs*. Tarp būdvardžių dažnesni atvejai, kai ta pati leksema, ypač skirtingose tarmėse, turi skirtingo vokalizmo kamienus: *degùs : dagùs, treškùs : traškùs, srebùs : srabùs, lekùs : lakùs* ir kt. Kai kurių kalbos tyrėjų nuomone, tokie variantai gali būti atsiradę dėl skirtingų darybos tipų arba analoginės balsių kaitos. */e/* vokalizmo variantus tyrėjai linkę laikyti vėlesniais, atsiradusiais, kai sumažėjo balsių kaitos aktualumas. Jie galėję būti naujai sudaryti iš pirminių veiksmažodžių be balsių kaitos⁷. Būdvardžių kamieno ir darybos formanto raiškos derinimo polinkis mažesnis negu daiktavardžių gali būti dėl šaknies finalės kokybės. Daugelis būdvardžio linksnių, skirtingai nuo daiktavardžių, turi galūnę po minkštojo priebalsio (*{atlaidž'}**u*, *{atlaidž'}**ame* ir kt.), todėl morfonologinė šaknies centro kaitos pozicija dažnai būna neišlaikyta.

Ieškant istorinių kalbamosios balsių kaitos prielaidų (fonetinių priežasčių), ji, matyt, sietina su šaknies akcentinėmis savybėmis. Šaknies balsis */e/* daugelyje vedinių galėjo pakisti į */a/*, iš šaknies kirtį atitraukus prieš ją ar po jos einančiais morfemais. Daugelis *-a* ir *-as* galūnių daiktavardžių remiasi priešdėlėtais kamienais (*paramà, apžvalgà, pražangà, pastabà, pāšaras*). Jų šaknis niekada nebūna kirčiuota. Praeityje vieni jų galėję turėti pastoviai kirčiuojamą priešdėlį, kiti paskutinį skiemenį. M. Daušos raštuose randama tokių variantų, kaip *prānašai* ir *pranašai, pālaikai* ir *palaikai*, kuriuos P. Skardžius linkęs aiškinti kaip to pirminio kirčiavimo mišimo rezultata⁸. Taigi nekirčiuotos pozicijos šaknies alomorfo raiška galėjo būti apibendrinta visai paradigmai.

Aiškus vedinio šaknies raiškos ryšys su prisijungusiu formantu matyti ir galūnės *-is* vediniuose. Juose vykstanti kiekybinė kaita, ypač veiksmažodiniuose abstraktuose,

⁷ Žr. P. S k a r d ž i u s, Lietuvių kalbos žodžių daryba, Vilnius, 1941, 58; P. V a n a g s, *u*-kamieno būdvardžių šaknies vokalizmo variantai, – Baltistica, XXVII (2), 1994, 31–38.

⁸ Žr. P. S k a r d ž i u s, Daušos akcentologija, Kaunas, 1935, 46.

dėsningumu primena gramatiškai motyvuotas automatines kaitas: prisijungus galūnei *-is* prie pamatinio kamieno, veiksmažodinio abstrakto šaknies balsis automatiškai pailgėja: {brid}o → {brīd}is, {gim}ė → {gīm}is, {duž}o → {dūž}is. Neįprastai išskiriančių *pógulis*, *núosmukis* trumpieji šaknies balsiai rodo aiškų nukrypimą nuo morfonologinio dėsningumo⁹. Pailgėjusį ilgąjį kamieno balsį galima laikyti savotišku kodu, suteikiančiu informaciją, kokio darybos formanto galima tikėtis. Kadangi balsis ypač dėsningai ilgėja abstraktuose (net vardažodiniuose), galima įžiūrėti kaitos ryšį ne tik su formanto raiška, bet ir su darybos reikšme „sudaiktintas veiksmo ar ypatybės pavadinimas“.

Kitose darybos opozicijose morfonologinės kaitos vyksta ne taip dėsningai – neapima absoliučiai viso darybos tipo. Tačiau galima kalbėti apie vokalizmo kitimo polinkius ir žymėtųjų alternantų koreliavimą su vienokia ar kitokia darybos reikšme. Atkreiptinas dėmesys į šaknies raiškos kitimą veiksmažodžių opozicijoje *c a u s a t ī v a : r e z u l t a t ī v a*, t.y. *beřti* → *bīrti* tipo opozicijose, kur tarp poros narių jaučiamas darybinis ryšys¹⁰. Kalbamojoje opozicijoje pamatiniu laikytinas aktyvų veiksmą reiškiantis veiksmažodis, o mutatyvinis veiksmažodis, reiškiantis pirmojo sukeltą vyksmą, – yra motyvuotas žodis. Mutatyvinius veiksmažodžius žymėtaisiais tokių opozicijų nariais galima laikyti ir remiantis statistine analize: jie statistiškai retesni už kauzatyvinius¹¹. Opozicijoje *c a u s a t ī v a : r e z u l t a t ī v a* ypač dažnai susidaro morfonema <e/i>: *leñkti* → *liñkti*, *skėlti* → *skīlti*, *veřsti* → *viřsti*. Neaukštutinis balsis, priklausęs aktyvų veiksmą reiškiančiam pamatinio žodžio kamienui, keičiamas aukštutinio pakilimo balsiu. Šia morfonologine kaita žymėtos šaknys atitinka bendrąją tendenciją: lietuvių kalbos aktyvų veiksmą reiškiančiose šaknyse dominuoja neaukštutiniai balsiai. Tiesa, pats balsis /e/ šiuose veiksmažodžiuose savaime nedeterminuoja veiksmažodžio reikšmės. Fonologinio požymio semantinė vertė čia, kaip ir kitur, išryškėja tik tada, kai yra du ženklai, turį opozicinių požymių. Alomorfų, kurių centre aukštutinio pakilimo balsiai, koreliavimas su savaiminio veiksmo reikšme morfemos raišką padaro informatyvią. Kalbamąją opoziciją (tik rečiau) žymi ir kitos morfonemos: <au/u>, <au/ū>, <ei/i>, <ei/ī> bei <ie/i>, <ie/ī> (*daūžti* → *dūžti*, *gniáužti* → *gniūžti*, *dziáuuti* → *dziūti*, *láužti* → *lūžti*, *kreipti* → *krỹpti*, *veįsti* → *vįsti*, *díegti* → *dýgti*, *šliėti* → *šlýti*, *miėsti* → *miřti*). Ir jų žymėtieji nariai yra aukštesnio pakilimo už nežymėtuosius.

Kalbamosiose opozicijose balių kaita priartėja prie vidinės fleksijos funkcijų. Tik jose pakitusį veiksmo santykį su subjektu manifestuoja ne tik pasikeitusi šaknies alo-

⁹ Plačiau apie kiekybinę kaitą žr. G. A k e l a i t i e n ė, Kiekybinės kaitos ir jų ikoninė funkcija, *Kalbotyra*, XLIV (1), 5–11.

¹⁰ Žr. A . K a u k i e n ė, Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija, I, Klaipėda, 1994, 251.

¹¹ Žr. V. Ž i l i n s k i e n ė, Lietuvių kalbos dažninis žodynas, Vilnius, 1990.

morfų raiška. Tų veiksmažodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko formų morfonologinė struktūra skirtinga: {vert'} + {a} : {virt} + {st} + {a}, {vert'} + {ē} : {virt} + {ō}.

Panašią funkciją balsių kaita atlieka ir kitose darybos opozicijose, kur darinio ir pamatinio žodžio kontrastas nepakankamai ekspresyvus. Iteratyvų *badyti*, *baldyti*, *ganyti* ir jų pamatinių žodžių kai kurių formų morfeminė struktūra visiškai sutampa, ir vedinys nuo pamatinio žodžio skiriasi tik šaknies vokalizmu, plg. *bėdė* → *bādė*, *bėldė* → *baldė*. Dar daugiau yra darybos opozicijų, kur išvestinio veiksmažodžio kamienus skiria balsių kaita ir priebalsiniai determinatyvai: *bėrė* → *bař{st}ė*, *lėkė* → *lāk{st}ė*, *žėrė* → *žař{st}ė* ir t.t. Balsinę priesagą -y-, manifestuojančią kartotinę veiksmą, tokie išvestiniai veiksmažodžiai turi tik bendraties kamiene (todėl ji tarsi menkesnio „rango“, palyginti su kitais darybos afiksais). Galbūt dėl to kaita kalbamuose kartotinės reikšmės vediniuose įsitvirtino, o, pavyzdžiui, atitinkami priesagos -o- vediniai dabar vartojami jau morfonologiškai nežymėti: *vedžioti*, *bedžioti*, *nešioti* (iš tarmių žinomi jų variantai su balsių kaita: *vadžioti*, *badžioti*). Tokiam nevienodam balsių kaitos įsitvirtinimui gali turėti įtakos ir vedinių semantika. Priesagos -o- vediniai be kartotinės reikšmės dažnai turi papildomų semantinių atspalvių, pavyzdžiui, pejoratyvinį atspalvį. Galima manyti, kad didesnio raiškos skirtumo vengiama tada, kai tarp vedinio ir pamatinio žodžio susidaro didesnis semantinis skirtumas.

Su kartotinio veiksmo reikšme sietinas ne tik žymėtasis morfonemos narys <a>. Lietuvių kalbos veiksmažodinių veiksmažodžių daryboje ypač dažnos opozicijos, kur pamatinio žodžio ir vedinio formalus kontrastas paryškiamas dvibalsiu /ai/. Visada būdamas tik žymėtojo morfonemos nario pozicijoje, šaknies fonemų junginys /ai/ yra informatyvus morfonologinis rodiklis: labiausiai tikėtina, kad po šio vokalizmo alomorfų eis iteratyvinės reikšmės priesaga -y- (*brido* → *braidyti*, *griėbė* → *graibyti*, *šiėpėsi* → *šaipytis*, *riėtė* → *raityti*). Vadinasi, jau šaknyje slypi informacija, kokiam darybos tipui priklauso tų šaknų veiksmažodžiai. Kai kurių priesagos -y- vedinių iteratyvinė reikšmė gali būti manifestuojama būtojo laiko formose tik <ai> vokalizmo alomorfų (*griėbė* → *graibė*, *riėtė* → *raitė*, *brido* → *braidė*). Ir čia kaita savo funkcija priartėja prie vidinės fleksijos.

Priesaga -o- morfonologiškai žymėtuose iteratyvuose pasitaiko gerokai rečiau. Jai prisijungus, pakinta ne tik šaknies centras – žymėtąjį morfonemos narį paprastai lydi žymėtasis morfonemos variantas – akūtas: *ráičioti*, *bráidžioti*, *ráišioti*, *skráidžioti*. Kalbantieji vediniai dažniausiai turi minkštąją finalę, nors pasitaiko ir kietoji, pavyzdžiui: *glabóti* (plg. *glėbia*)¹², *kilóti* (plg. *kėlia*), *láidoti* (plg. *lėidžia*).

Galima manyti, kad išvestiniams veiksmažodžiams būdingos kaitos koreliuoja su darybos reikšme (veiksmažodinių vardažodžių kamiene vykstančios kaitos atrodo

¹² Vedinio šaknies raiška {glab-} leidžia manyti, kad pamatinis žodis galėjo turėti lytį *glebia.

labiau susijusios su formantų raiška). Jos priklauso tam kalbos reiškinių tipui, kur skirtumai raiškos plane signalizuoja apie skirtumų (kartais visiškai apibrėžtų) buvimą turinio plane. Tokios kaitos laikytinos semantizuotu morfonologiniu rodikliu. Tik kuo platesnė morfonemos funkcionavimo sfera, tuo mažesnis jos informuojamasis vaidmuo. Kodėl vedinyje būtent tokia fonema, paaiškinti sunku. Taigi ryšys tarp žymėtojo nario fonologinių požymių ir darybos reikšmės nagrinėtais atvejais atsitiktinis.

Lietuvių kalboje yra ir tokių darybos opozicijų, kur galima įžiūrėti paralelizmą tarp turinio ir raiškos. Turbūt semiozę, t. y. reiškinį, kai tarp formos ir turinio atsiranda abipusio numanymo santykis¹³, galima įžiūrėti ne tik išiktukuose ir išiktukiniuose veiksmažodžiuose (plg. *cìpt* silpnesniam sucypimui žymėti ir *cýpt* stipresniam sucypimui žymėti). Apie paralelizmą tarp veiksmažodžių reiškiamo veiksmo pobūdžio ir jų šaknies balsio ilgumo galima kalbėti nagrinėjant kiekybines kaitas, būdingas duratyvams, deminutyvams, gal ir momentiniams veiksmažodžiams. Vedinių *snýguriuoti*, *brýdoti*, *kýšoti*, *smygsóti* (plg. *snìgti*, *brìsti*, *kìšti*, *smìgti*), reiškiančių ilgai besitęsiantį veiksma, šaknies raiškos pakitimas tarsi nėra atsitiktinis. Vedinys reiškia ilgesnį veiksma, negu pamatiniu žodžiu pasakyta, ir tokį semantinį skirtumą tiesiogiai atitinka žymėtojo ir nežymėtojo morfonemos nario fonologinis ilgumas. Peršasi mintis, kad tokios kaitos atlieka tiesioginę vaizduojamąją, tai yra ikoninio ženkle funkciją¹⁴. Apie ikoninę alternantų vertę galima kalbėti ir opozicijose *gìžti* → *gėižėti*, *snìgti* → *snėigėti*, *ìžti* → *ėižėti*, net ir *plýšti* → *plėišėti*, nes dvigarsiai su žemutinio pakilimo balsiu akustiškai yra ilgesni, taigi psichoakustiškai tarsi labiau tinka reikšti ilgą vyksmą negu šaknys su trumpaisiais balsiais ir net ilgaisiais balsiais¹⁵. Žinoma, tegalima kalbėti tik apie polinkį, o ne apie griežtą dėsningumą (plg. *džiaūgtis* → *džiūgauti*, *láukti* → *lūkuriuoti*). Ilgosios ir trumposios neįtemptosios fonemos buvimas šaknyje s a v a i m e n e s i g n a l i z u o j a didesnio ar mažesnio veiksmo intensyvumo – tik dviejų alternuojančių fonemų opozicijos buvimas kuria, semiotikos terminu, diagraminį paralelizmą¹⁶ tarp šaknies centro ilgumo laipsnių ir dviejų reikšmių atitinkamuose žyminiuose.

¹³ Žr. Nuo vaizdo į erdvę (Apie semiotinę dailėtyrą), Sud. F.Thürlemann, Vilnius, 1994.

¹⁴ Ikoniškumo terminas paplitęs semiotikoje, ypač Čarlzo Sanderso Pirso (Charles Sanders Peirce) sukurtoje ženklų tipologijos semiotikoje. A. Greimo mokykloje populiariesnis semisimbolizmo terminas (žr. 13 cit. šalt.).

¹⁵ Panašus paralelizmas pastebimas ir tarp kai kurių išvestinių veiksmažodžių šaknies priegaidės bei semantikos (žr. B. S t u n d ž i a, Mišriųjų veiksmažodžių kirčiavimo dėsningumai, – Kalbotyra, XLIII (1), 1994, 77–84.

¹⁶ Taip R. Jakobsonas vertino Amerikos genčių kalboms būdingas aukštutinių ir žemutinių balsių kaitas (žr. P. Я к о б с о н, В поисках сущности языка, – Семиотика, Сост. Ю. С. Степанов, Москва, 1983, 102–118).

Atvirščios krypties kiekybinė kaita deminutyvuose taip pat tiesiogiai dera su pakitusiu žodžio turiniu: trumpesni, ne tokį intensyvų veiksmą akustiškai ir psichoakustiškai labiau tinka reikšti trumpuoju balsiu. Pavyzdžiui: *trỹpti* → *tripnóti*, *tripinėti*, *tripsénti*; *tũpti* → *tupinėti*, *tupsénti*; *slỹsti* → *slidinėti*; *šlýti* → *šlitinėti*. Momentinių *virstelėti*, *lĩnktelėti*, jeigu juos sietume ne su ištiktukais, o su veiksmažodžiais *veřsti*, *leñkti*, šaknies balsio pakitimas taip pat gali būti laikomas ikoniniu. Tokiu aspektu vertinant kiekybines kaitas, net ir anksčiau aptartų abstraktų alomorfų raiška gali būti laikoma neatsitiktine. Abstraktais reiškiamas veiksmas yra konceptualizuotas kaip daiktas, vadinasi, jie tarsi reiškia kondensuotesnį ar, anot J. Levino¹⁷, stabilesnį veiksmą negu veiksmažodis. Psicholingvistiškai jie, matyt, gali būti suvokti kaip turį labiau koncentruoto veiksmo semą negu pamatinis žodis.

Taigi, be informuojamosios, balsių kaita gali atlikti ikoninę funkciją. Tokią funkciją atliekančios lietuvių kalbos kaitos išplečia įprastinį morfonologijos supratimą – ji priartėja prie fonosemantikos tiriamų dalykų.

THE FUNCTIONS OF MORPHONOLOGICAL VOWEL CHANGE

Summary

The article deals with morphonological interpretation of vowel change. Non-automatic vowel change makes contrast between the motivated word (marked member) and simple word (unmarked member) more expressive. Changes in the stem of basic word performs an informative function: {šūk-} + {-is}, {bar-} + {-stĩti}, {pastab-} + {-a}. There are some oppositions in which the function of vowel change becomes close to an internal flexion: {lauž}ti 'to break smth' : {lũž}ti 'to break up (spontaneously)'. In the Lithuanian language there are such word-formation oppositions in which semiosis can be recognized (a parallel between the content and expression): {snig}ti 'to snow' : {sneig}ėti 'to snow quietly'.

That, vowel change can perform not only informative, but also an iconic function.

---

¹⁷ J. F. L e v i n, Iconicity in Lithuanian, – Folia Slavica, 1982, V (1–3), 230–245.